

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Two stylized columns with fluted shafts and decorative capitals, one on the left and one on the right, framing the central text and illustration.

ММЗ
МИСТЕЦТВОЗНАВЧИ
ЗАПИСКИ

КИЇВ

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ**

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ЗАПИСКИ

Випуск 17

Київ – 2010

УДК 78
ББК 85(4 Укр)
М65

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ЗАПИСКИ: Зб. наук. праць. – Вип. 17. – К.: Міленіум,
2010. – 278 с.

Редколегія:

ЧЕРНЕЦЬ В. Г.	– доктор філософії, професор (голова редколегії)
ТЕРЕЩЕНКО А. К.	– доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії мистецтв України (головний редактор)
БІТАСВ В. А.	– доктор філософ. наук, професор (заступник голови редколегії)
ВАВРИК О. І.	– кандидат мистецтвознавства (науковий редактор випуску)
ССИПЕНКО Р. М.	– доктор історичних наук, професор
ЗАПАСКО Я. П.	– доктор мистецтвознавства, професор, дійсний член Академії вищої школи
КАРА-ВАСИЛЬСВА Т. В.	– доктор мистецтвознавства, член-кореспондент Національної академії мистецтв України
НЕМКОВИЧ О. М.	– доктор мистецтвознавства, с.н.с. ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України
РЖЕВСЬКА М. Ю.	– доктор мистецтвознавства, доцент
СЕЛВАЧОВ М. І.	– доктор мистецтвознавства
ФЕДУРУК О. К.	– доктор мистецтвознавства, професор, дійсний член Національної академії мистецтв України
ЧЕМБЕРЖІ М. І.	– професор, дійсний член Академії мистецтв України
ШУЛЬГІНА В. Д.	– доктор мистецтвознавства, професор
ЮДКІН-РІПУН І. М.	– доктор мистецтвознавства

*Затверджено: постановою президії ВАК України від 10.02.2010 р. № 1-05/1
як фахове видання з мистецтвознавства (№ 114 у переліку)*

Друкуються за рішенням Вченої ради
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
протокол № 5 від 1 червня 2010 р.

**Редакція не завжди поділяє позиції авторів публікацій.
Відповідальність за точність викладених фактів несе автор.**

Свідоцтво: КВ № 6113 від 29. 04. 2002 р.

© Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв, 2010
© Видавництво “Міленіум”, 2010
© Автори, 2010

УДК 378.134:786.2

Гуральник Наталія Павлівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри фортепіанного виконавства
і художньої культури Інституту
мистецтв Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ ВИЗНАЧНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФОРТЕПІАННОЇ ШКОЛИ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ

(на прикладі музично-педагогічної діяльності

Г. Беклемішева та Є. Слівака)

У статті йдеться про збереження кращих музично-педагогічних традицій своїх наставників переосмислюються продовжувачами конкретних фортепіанних шкіл у власній творчій діяльності, передаються через методико-технологічні системи учнів і розкриті на прикладі видатних українських піаністів Г. Беклемішева та його учня Є. Слівака.

Ключові слова: музично-педагогічній традиції, фортепіанна школа, Г. Беклемішев, Є. Слівак.

Keep of the best music and pedagogic traditions tutors are comprehending by followers different piano schools in yours creative job, transference throw methods of pupils and presents for example music and pedagogic traditions of G. Beklemishev and E. Slivak.

Key words: music and pedagogic traditions, piano school, G. Beklemishev, E. Slivak.

Звернення сучасних педагогів до кращих музично-педагогічних традицій визначних представників української фортепіанної школи, до усталених методико-технологічних ідей та підходів окремих особистостей базується на усвідомленні їх невід'ємною складовою фахової діяльності піаністів, доцільності ознайомлення з історичним досвідом конкретних осіб та їхніми здобутками. Сприйняття молодими педагогами методики як предмета творчості кожного піаніста, знання історично усталених положень збагачує їх сучасні методико-технологічні програми, створюють умови для подальшого їх розвитку в діяльності наступників.

Ознайомлення з різними методиками необхідне не для механічного перенесення їх в умови інших культур, різних національних фортепіанних шкіл без урахування традицій педагогічної практики. Знання різних шляхів плідне завдяки здатності активізувати мислення педагога, привчити його до роздумів і творчого пошуку.

У музично-освітній системі в Україні фортепіано безпосередньо чи опосередковано використовується у становленні шкіл різних музичних галузей. Фортепіано у навчальних планах закладів музичної освіти визначається спеціа-

льним (основним, додатковим) інструментом. Видатні діячі української музичної культури добре володіли фортепіано, використовували його у своїй творчій професійно-педагогічній діяльності.

Здобуткам піаністів завжди приділялося багато наукової уваги. Педагогічні, творчі, виконавські, методичні надбання видатних діячів української культури були у центрі уваги Г. Когана, М. Кузьміна, Г. Милича, В. Натансона, О. Снегирьова, Ж. Аністратенко-Хурсіної, Г. Ципіна та ін. Не залишилися без уваги і творчі здобутки Г. Беклемішева та його учня Є. Сливака, видатних представників Київської фортепіанної школи.

У історіографії збережено багато матеріалів (архівних джерел, ненадрукованих методичних робіт, спогадів учнів, прикладів епістолярної спадщини тощо), науково-методичних розробок цих видатних педагогів, які розкрили нові сторінки їхнього творчого доробку.

Серед робіт Ж. Аністратенко-Хурсіної є такі, що присвячені музично-педагогічній діяльності, основним принципам, методичним напрацюванням Г. Беклемішева й виконавським досягненням його талановитих учнів [1].

Роботи Г. Курковського присвячені науково-теоретичному аналізу методико-педагогічних проблем піаністів київської консерваторії, їх освітнім та виховним принципам, характеристиці виконавської діяльності [9].

Г. Ципін розкриває історичні та культурознавчі погляди на досягнення учнів Г. Беклемішева, зокрема Р. Тамаркіної [6].

У науково-методичній літературі відомі роботи талановитих учнів видатного майстра – М. Гозенпуда, О. Снегирьова, К. Шамаєвої, В. Шульгіної та ін. [7, 12, 14, 15].

З метою збереження кращих традицій визначних постатей української фортепіанної школи, розбудовників музичної освіти, Г. Беклемішева та Є. Сливака розкрито деякі творчі та методико-технологічні надбання цих педагогів, запропоновано корисний історичний та методичний матеріал для навчання молодих музикантів та їхньої подальшої самостійної діяльності.

Історично значущою особистістю для України був блискучий педагог, виконавець, Григорій Михайлович Беклемішев (1881–1935). Його педагогічні погляди сформувались під керівництвом В. Сафонова (Московська консерваторія, яку закінчив із золотою медаллю) та Ф. Бузоні (продовжував навчання у Берліні поряд із концертною діяльністю).

Одним із компонентів музичної освіти є виконавська практика, яка разом з педагогічною технологією забезпечує піаністам її успішність. Протягом історії розвитку української фортепіанної школи (УФШ) піаністи усвідомлювали її соціально-історичне призначення. Виконавська практика представників УФШ реалізувалась у просвітницькій, концертній, конкурсній справі, проявлялася у розкритті їхнього власного творчого потенціалу, організації, удосконаленні змісту і форм музичної освіти, вихованні піаністів та розвитку культури суспільства за їх участю.

Г. Беклемішев був піаністом величезного розмаху і творчої індивідуальності, його концерти в Західній Європі та Росії проходили з надзвичайним успіхом. «Новим для Києва був виконавський стиль піаніста, з його монументальністю,

розмахом, віртуозним володінням різними видами фортепіанної техніки, прагненням наблизити гру до інтонації живої людської мови, емоційною насиченістю» [1, 210]. Йдучи назустріч ідеї «Мистецтво – в маси!», яка захопила його своєю грандіозністю, піаніст широко виявив власні просвітницькі устремління, постійно брав участь у концертах перед широкою аудиторією, в сільських клубах, на сценах театрів, виступав перед радіослухачами, активно пропагуючи твори композиторів-класиків, сучасну музику [13].

Велике культуротворче та освітнє значення мало проведення Г. Беклемішевим «Музично-історичних демонстрацій» для студентів консерваторії [2]. Музично-просвітницьку діяльність він ввів у зміст навчального процесу, чим збагатив його практично-виконавською функцією, доповнив навчальні плани.

Власна педагогічна система Г. Беклемішева складалась під впливом пануючих теорій про фортепіанне навчання. Але він мав своє бачення щодо використання принципів різних шкіл. Г. Беклемішев не приймав безглузкого копіювання різних течій і вважав, що зосередження уваги лише на окремих з них породжує зворотне від очікуваного [3]. Тип його наслідування традицій своїх вчителів ми визначаємо як самостійне винайдення шляхів використання історичних надбань видатних педагогів-піаністів з яскраво виявленим ідейно-лідерським характером власної, на рівні «материнської», фортепіанної школи.

Г. Беклемішев виховав багато послідовників, працюючи в Київській консерваторії та в Інституті ім. М. Лисенка, які стали продовжувачами його традицій [5]. Серед них – М. Гозенпуд, Р. Ельвова, Ф. Красинська, А. Луфер, Г. Курковський, М. Пекеліс, Є. Сливак, В. Тихонов, Є. Толпін, А. Янкевич, Д. Шарнопольська та інші [10, 11]. Визначені нами школотворчі зв'язки учителя з учнями подано у фрагменті фортепіанної школи Г. Беклемішева на рис. 1.

У фортепіанній школі Г. Беклемішева визначне місце займає Євген Михайлович Сливак (1899–1969), який понад тридцять років віддав педагогічній та виконавській діяльності, наслідував кращі традиції свого наставника, виховав велику кількість учнів. Педагогічну діяльність Є. Сливак розпочав рано, уособлюючи багато спільних ідей зі своїм вчителем, будучи одним з найталановитіших його учнів.

Через педагогічну творчість Г. Беклемішева Є. Сливак продовжив традиції славетної школи Ф. Бузоні, М. Рубінштейна, В. Сафонова. Серед цих традицій можна виділити: глибоке вивчення історії та теорії музичного мистецтва, самовіддане служіння йому, захоплення учнів до творчої діяльності. До педагогіки Є. Сливака від Г. Беклемішева перейшли прогресивні погляди, просвітительські ідеї, що мали вирішальний вплив на нього як особистість. Успадковані і громадські позиції щодо розвитку музичної освіти. Продовжуючи традиції Г. Беклемішева та В. Пухальського, Є. Сливак разом із Б. Мілічем та К. Михайловим створили дитячий музичний репертуар, у 1953–1954 роках здійснили випуск збірок дитячих фортепіанних творів.

Власні методико-технологічні позиції Є. Сливак розвивав, спираючись на великий виконавський досвід, який акумулював у педагогічних поглядах та у процесі розкриття індивідуально-неповторних особливостей учнів, демонструючи знання з психолого-педагогічної теорії та спираючись на них. Він був ре-

жисером особистісно-фахового становлення своїх учнів, ставив вмотивовані цілі та знав, як їх досягти. Тобто, мав авторську програму розвитку кожного студента та педагогічну технологію її практичного здійснення. Він не залишив, на жаль, по собі друківаних методичних праць, натомість вчасними та влучними порадами протягом занять домагався необхідного результату. Завдячуючи учням, їхніми спогадам уможливлено

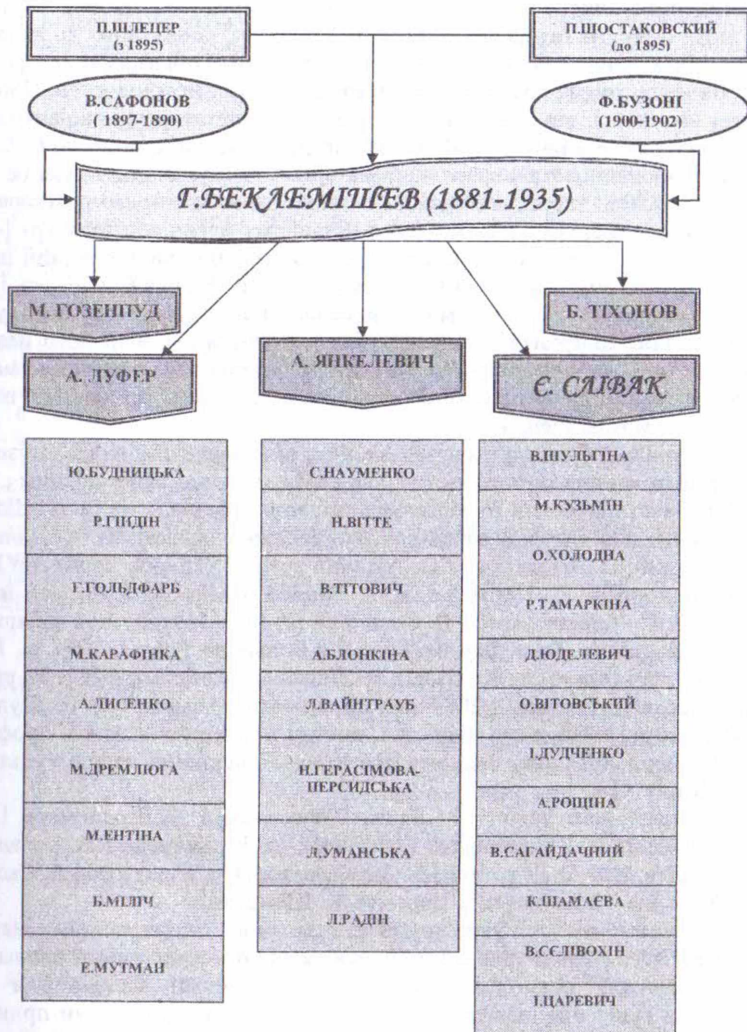

Рис. 1. Схема фрагменту генеалогічного дерева фортепіанної школи Г. Беклемішева

детальне ознайомлення з методикою, усвідомлення вагомої ролі його педагогіки в музичній освіті. Є. Слівак став прикладом для своїх продовжувачів, ідейним лідером власної фортепіанної школи.

До педагогічних поглядів Є. Слівака входять: повага до особистості учня, розкриття творчих здібностей, неповторних якостей кожного, довіра та спонукання до постановки ними мети та самостійного винайдення правильного рішення, заохочення ініціативності учнів у намаганні охопити та створити цілісну концепцію виконання твору; виховання артистичних здібностей, широкості та чистоти почуттів перед слухачами, шляхетності; спонукання до творчості в умовах усвідомлення пріоритетності змісту художньої образності авторського задуму музичного твору; розкриття безмежних власних можливостей. Діючи за принципом наочності, він демонстрував різні інтерпретаторські варіанти виконання музичних творів на роялі. Враховуючи принцип поступовості, Є. Слівак не поспішав ускладнювати навчальний матеріал, стимулюючи бажання учнів виконувати улюблені твори, але завжди залишав за собою право розширювати та поглиблювати репертуар, давати учням незнайому музичну літературу [4].

Так, у нових історичних умовах було продовжено кращі традиції школи Г. Беклемішева, які знайшли розвиток у діяльності професора Є. Слівака, і в сучасних умовах посідають гідне місце в педагогічній діяльності його учнів, створюючи плідне підґрунтя її подальшої перспективи [8]. Тип його наслідування педагогічних принципів ми визначили як індивідуально-трансформоване наслідування традиційних принципів декількох лідерів фортепіанних шкіл з домінантою взаємозбагачення.

Серед учнів Є. Слівака є багато вчених, визначних педагогів, музичних діячів, лауреатів конкурсів, які пишуться своїм музично-педагогічним „походженням”: Р. Бакст (лауреат 4-го Міжнародного конкурсу піаністів ім. Ф. Шопена, Польща); Р. Тамаркіна (лауреат Міжнародного конкурсу піаністів ім. Ф. Шопена у 1937 р., II премія); О. Вітовський (Заслужений артист України, професор Донецької консерваторії ім. С. Прокоф'єва); А. Роціна (професор Київської музичної академії ім. П. Чайковського); В. Селівохін (соліст Московської філармонії, лауреат Міжнародного Конкурсу ім. Бузоні в Больцано (Італія, 1968 р., I премія); Д. Юделевич (викладач КССМШ ім. Лисенка, пізніше, з 1991–97 рр. викладав фортепіано в Польщі, з 2000 жив і працював у Німеччині); В. Шульгіна (видатний педагог, талановита піаністка, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музикології Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва, Київ) [4].

Серед інших його учнів – М. Бялік, Г. Вахновська, Н. Деренівська, І. Дудченко, В. Єрмаков, Л. Каверіна, М. Карафінка, А. Кривошеїна, В. Коваленко, О. Орлова, І. Павлова, В. Радзівон, В. Сагайдачний, С. Скорнякова, А. Скоробагатова, О. Холодна, Н. Холодна, І. Царевич, К. Шамаєва.

Таким чином, у історії української фортепіанної школи є багато імен, які заслуговують на детальне вивчення їхньої музично-педагогічної діяльності. Своїми науковими, педагогічними, музично-творчими надбаннями учні Г. Беклемішева гідно продовжують кращі традиції, трансформуючи принципи свого наставника. Серед яскравих учнів Г. Беклемішева заслужене визнання отримав Є. Слівак, який продовжив і творчо переосмислив перспективні методичні погляди свого вчителя та сам став лідером власної фортепіанної школи, цілою плеядою видатних українських музикантів.

Література

1. Аністратенко Ж. Г. М. Беклемішев-педагог / Ж. Аністратенко // Укр. Музикознавство. – К. : Музична Україна, 1973. – № 8. – С. 209–221.
2. Афіша циклу сольних концертів «Музичні історичні демонстрації проф. Г. М. Беклемішева у Києві – 1925-1926» // ЦДА-МЛМУ. – Ф. 1249. – Оп. 1.
3. Беклемішев Г. М. Психофізичні основи сучасної фортепіанної техніки / Г. М. Беклемішев // Рад. музика. – 1939. – № 4. – С. 35–50.
4. Бойков В. Згадуючи професора / В. Бойков, О. Вітовський. – К.: Музика, 1984.
5. Від редакції: до 25-тя музично-педагогічної діяльності Г.М. Беклемішева // Укр. муз. газета. – 1926. – № 4. – С. 30–31.
6. Воспоминания о Розе Тамаркиной : сб. ст. / сост. Я. Мильштейн; ред. Г. Цыпин. – М.: Сов. композитор, 1989. – 120 с.
7. Гозенпуд М. Г. Беклемішев / М. Гозенпуд // Музика і революція. – 1927. – № 3. – С. 17–18.
8. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа ХХ століття в контексті розвитку музичної педагогіки: історико-методологічні та теоретико-технологічні аспекти: [монографія] Н. П. Гуральник. – К. : НПУ, 2007. – 460 с.
9. Курковський Г. В. В. В. Пухальський та Г. М. Беклемішев / Г. В. Курковський // Питання фортепіанного виконавства : зб. ст. – К. : Муз. Україна, 1983. – 138 с. – С. 25–70.
9. Протоколи засідань соціальної комісії за 1923 р. (з серп. по груд.) : списки студентів різних категорій по класах педагогів (Г. Беклемішева, С. Сливака, М. Гозенпуда, Г. Кога-на, К. Михайлова, Г. Нейгауза, В. Пухальського, С. Тарновського, М. Тутковського, А. Янкевича та ін.) // ДАМК. – Ф. Р-810. – Оп. 1. – Спр. 13.
10. Ревуцький Л. Пам'яті Г. М. Беклемішева / Л. Ревуцький та ін. // Рад. музика. – 1940. – Ч. 1.
11. Снегірьов О. Піаністи України ХХ ст. / О. Снегірьов. – К., 2001. – 158 с.
12. Хроника (о концертных выступлениях Г. Беклемішева) // Рус. муз. газета – 1912. – № 10. – С. 256.
13. Шамаєва К. Концертне життя Києва в перші пореволюційні роки / Кіра Шамаєва // Укр. музикознавство. – 1973. – № 8. – С. 35–46.
14. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка : підруч. / В. Д. Шульгіна. – К. : ДАКККіМ, 2005. – 271 с.

УДК 7.072.3+930.85

Овчарук Ольга Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри музикології Національної
академії керівних кадрів культури і мистецтв

ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ (на прикладі діяльності кафедри музикології НАКККіМ)

Статтю присвячено актуальним проблемам сучасної мистецької освіти, запропоновано шляхи їх розв'язання на прикладі діяльності кафедри музикології НАКККіМ.

Ключові слова: мистецька освіта, традиції, інновації, новітні моделі.

The article is devoted to actual problems contemporary arts education, proposed ways solutions the example of the department muzykolohiyi National Academy guiding cadres of Culture and Arts.

Key words: art education, traditions, innovations, new models.

<i>Бабій Н.П.</i>	Творчість Бернарда Меретина на Прикарпатті ...	187
<i>Капелюшок С.В.</i>	Місце та роль джазу в музичному мистецтві	195
<i>Леньо Т.В.</i>	Історіографія та джерельна база весільної обрядовості бойків Закарпаття.....	201

ПИТАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

<i>Гуральник Н.П.</i>	Збереження традицій визначних представників української фортепіанної школи в музичній освіті (на прикладі музично-педагогічної діяльності Г. Беклемішева та Є. Слівака)	210
<i>Овчарук О.В.</i>	Шляхи модернізації мистецької освіти (на прикладі діяльності кафедри музикології НАКККіМ)	215
<i>Яланський А.В.</i>	Розвиток творчих здібностей студентів під час роботи на пленері	221
<i>Кузуб І.В.</i>	Філософські аспекти створення стандартів якості в дизайн-освіті	227
<i>Лі Цзінь</i>	Фортепіанне мистецтво як феномен культури	239
<i>Смирна Л.В.</i>	Нонконформізм у контексті масової культури	245
<i>Андрєєва С.В.</i>	Провідні тенденції українського ВІА-стилю в 70-х роках ХХ століття.....	254

ХРОНІКА ТА БІБЛОГРАФІЯ

<i>Шульгіна В.Д.</i>	Творчий шлях видатного українського педагога-піаніста Євгена Слівака (до 110-річчя від дня народження).....	261
<i>Свириденко Н.С.</i>	Ванда Ландовська та її відкриття старовинної музики (до 130-річчя від дня народження та 50-річчя від дня смерті).....	267

Наукове видання

МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ЗАПИСКИ

Випуск 17

Редактор
Комп'ютерна верстка

О. В. Шульга
Н. Л. Федоренко

Підписано до друку 29.06.2010. формат 60x84 ¹/₁₆.
Папір др. апарат. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 17,37.
Облік.-вид. арк 21,14. Наклад 300 прим.

Видавництво "Міленіум"

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників,
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК№ 535 від 19.07.2001 р.

м. Київ, вул. Фрунзе, 62-в.
Тел./факс (044) 501-52-49

E-mail: info@millennium.net.ua
www.millennium.net.ua